

H_{LH4}

2016/2017

Izen-deiturak

Ikastetxea

Taldea

Herria

Data

***Euskal Hizkuntza
Gaitasuna***

LHko 4. maila

Jarraibideak

Probak bi zati ditu: bata irakurriaren ulermenarena, eta bestea, idazmenarena.

- Probako **lehenengo zatian** zenbait testu irakurriko dituzu, eta horiei buruzko galdera batzuei erantzun beharko diezu.

Galderak mota batekoak baino gehiagokoak dira. Galderetako batzuek lau erantzun dituzte aukeran, eta haietan zuzena dena aukeratu eta haren ondoan dagoen letra biribil batez inguratu behar duzu. Adibidez:

Zenbat biztanle ditu Iruñeak?

- A. Bartzelonak bezainbat.
- B. 200 000, gutxi gorabehera.
- C. Milioi bat.
- D. Zenbait milioi.

Erantzuna aldatzea erabakitzen baduzu, ezabatu **X** batekin lehen erantzuna eta erantzun zuzena biribil batez ingura ezazu, ondoko adibide honetan egin den bezala:

Zenbat biztanle ditu Iruñeak?

- A. Bartzelonak bezainbat.
- B. 200 000, gutxi gorabehera.
- C. Milioi bat.
- D. Zenbait milioi.

Beste galdera batzuetan, aldiz, eskatuko dizute erantzuna idazteko puntuak dituen gunean:

Zein da Iruñeko tokirik ezagunena?

.....

Galdera batzuk errazak dira eta beste batzuk zailagoak. Galderaren bat ulertzen ez baduzu, besteei erantzuten segitu ahal duzu, eta geroago saiatu erantzun gabe utzitakoa egiten.

- Probako **bigarren zatian** idazlan bat egin beharko duzu, eman zaizkizun jarraibideei kasu eginez.

Proba hau egiteko 60 minutu dituzu.

1. zatia - Irakurmena

B A L E A K

Baleak edo **mistizetoak** (lat. *mysticeti*) itsas ugaztunak dira. Sei generotan banaturiko hamahiru espezie daude, lau familiatan banaturik.

Biologia

Gaur egungo animaliarik handiena da; 30 m inguru izaten da luze, eta 150 tonako pisua har dezake. Larrua leuna, ilerik gabea du, eta haren azpian gantz-geruza du. Baleak uraren azalera igo behar izaten du arnasa hartzera, ugaztuna izaki, oxigenoa airetik hartzen du eta. Aurreko gorputz-adarrak hegal bihurtuak ditu igeri egiteko, gorputzaren alde banatara. Isatsa etzana du eta ez zutik, arrainek bezala. Ahoan ez du hortzik; haien ordeaz, adarkizko xaflak eta bizarrak ditu, eta mihi luzea ere bai.

Oskoldun txikiak, algak eta planktona janez elikatzen da; horretarako, bizarretatik barrena ura xurgatu eta kanporatu egiten du berriro; hala, urarekin batera sartzen zaion janaria bereganatzen du. Bizarren eginkizuna janariari eustea da; horregatik dute sarearen tankera. Arnasa hartzeko, bi zulo ditu buru gainean eta ur azpitik azalera igotzen denean, indar handiz jaurtitzen du kanpora biriketako airea bi zulo horietatik. Jaurtitzen duen ur-zorrotadari esker jakiten zuten arrantzaleek balea non zegoen. Balea luzaro egon daiteke ur azpian, bihotza poliki mugitzen duelako. Baleak ume bakarra izaten du aldiko.

Animalia hauek entzumen fina dute eta soinuak igortzeko ere gai dira elkarren artean komunikatu eta talde osoa biltzeko.

Balearen ekonomia eta ehiza

Balearen parte guztiak aprobetxatzen dira. Hala, koipe, gihar eta hesteetatik xaboiak egiten dira; gibeletik olioak; hezurretatik animalientzako elikagaia lortzen da, eta haragia oso estimatua da jateko. Gaur egun, garai bateko eskuzko arpoiaren ordez, arpoi leherkaria jaurtitzen zaio baleari kanoi berezi batez. Kanoi hori 1860an asmatu zen; ordurako, ordea, hainbat balea mota desagertzen hasiak ziren.

Hainbat hitzarmen izenpetu dira nazioen artean bale-arrantza debekatzeko. Gaur egun, ia munduko herrialde guztiek dituzte akordio horiek sinatuta; hala ere, balea harrapatzen segitzen da eta desagertzeko arriskuan dago. Norvegia, Japonia eta Groenlandia dira herrialde ehiztari nagusiak.

Euskal Herrian ere, balea arrantzak garrantzi handia izan zuen XIII. eta XVI. mendeen bitartean.

Euskal Herrian

Bizkaiko golkoan, gaur egun ere zetazeo mota batzuk bizi dira, Euskal Herriko kostatik ez oso urrun.

Beste garai batzuetan, balea-espezie handiak arruntak ziren Euskal Herriko uretan. Lotura estua zegoen, beraz, herri arrantzaleetan animalia hauekin. Horren erakusgarri dira kostaldeko hainbat herritako armariak, non balea agertzen baita. Bermeo, Lekeitio, Mutriku, Getaria (Gipuzkoa), Zarautz, Hondarribia, Hendaia, Getaria (Lapurdi) eta Biarritz herrietako kasuak dira.

Balea Kantauri itsasoetatik urrundu zenean, euskal arrantzaleak atzetik joan ziren; halaxe iritsi ziren Ternua eta Kanadaraino.

WIKIPEDIA (moldatua)

1. Baleak...

- A. arrainik handienak dira.
- B. ugaztunik handienak dira.
- C. animaliarik arriskutsuenak dira.
- D. arrainik indartsuenak dira.

2. Testuak dioenez, zenbat balea espezie ezberdin daude?

- A. Sei.
- B. Lau.
- C. Hamahiru.
- D. Hogeita hamar.

3. Idatzi baleek jaten dituzten hiru elikagai.

.....

.....

4. Testuaren arabera, zertarako erabiltzen dituzte bizarrak?

- A. Igeri egiteko.
- B. Arnasa hartzeko.
- C. Janariari eusteko.
- D. Soinuak igortzeko.

5. Nola jakiten zuten arrantzaleek non zeuden baleak?

- A. Isatsarekin mugitzen duten uragatik.
- B. Hegalekin sortzen dituzten olatuengatik.
- C. Xurgatzen duten uragatik.
- D. Jaurtitzen duten ur-zorrotadagatik.

6. Idatzi baleetatik lortzen diren lau produktu.

.....
.....

7. Testuaren arabera, zergatik daude baleak desagertzeko arriskuan, gaur egun?

.....
.....
.....
.....

8. Gaur egun, zer erabiltzen da baleak harrapatzeko?

- A. Eskuzko arpoia.
- B. Geziak.
- C. Sare handi batzuk.
- D. Arpoi leherkaria.

9. Balearen elikadura testuko zein ataletan aipatzen da?

- A. Balearen ekonomia eta ehiza.
- B. Biologia.
- C. Ez da inon azaltzen.
- D. Euskal Herrian.

10. Irakurri duzun testua zer da?

- A. Narrazio bat.
- B. Azalpen testu bat.
- C. Instrukzio testu bat.
- D. Albiste bat.

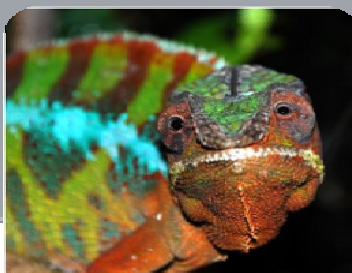
Jarraitu hurrengo orrialdean

Eureka! Zientzia Museoak “ANIMALIA” aretoa inauguratu du, animaliei buruzko jakintza eta haiekiko errespetua sustatzeko.

Donostia, 2015eko maiatzaren 7a. Eureka! Zientzia Museoaren “ANIMALIA” areto berriak hiru ekosistema bereizi ditu, eta giro berezi horien adierazgarri diren 20 bizidun espeziezik gora jarri ditu erakusgai, 260 m²-ko azalera duen instalazio batean.

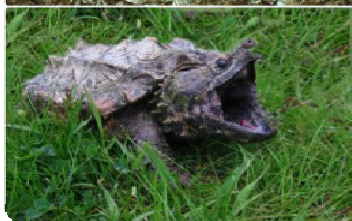
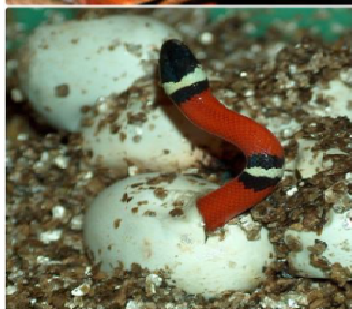
Zer da “ANIMALIA”?

Areto honetan hiru giro islatu nahi izan ditugu: oihan tropikala, basamortua eta itsasoa, azken hori itsas baltsa baten bitartez. Giro berezi honetan, bisitariek aukera izango dute ekosistema bakoitzean bizi diren animalia adierazgarrienak ikusteko.

OIHAN TROPIKALA

- Pitoi-suge albinoa
- Suge koral aizuna
- Gezi-igela
- Urre-koloreko igela
- Uretako dortoka
- Lehorreko dortoka
- Kaiman-dortoka
- Eskorpioi beltza
- Belaun gorridun tarantula
- Intsektu makila erraldoia
- Intsektu hosto erraldoia
- Pantera-kamaleoia
- Iguana berdea
- Kaiman betaurrekoduna

BASAMORTUKO GIROA

- Lehoinabar-geckoa
- Dragoi bizarduna

ITSAS BALTSA

- Itsas izar gorria
- Itsas trikuak
- Gorgonia
- Posidonia-bola
- Itsas txapela
- Itsas belakia
- Itsas kurkuiluak
- Karramarro ermitauak
- Freddy arraina
- Muskuilu eta ostrak
- Katu-marrazoa

Ordutegia eta prezioa:

“ANIMALIA” areto berria museoko erakusketa iraunkorraren barruan dago, eta museoko sarrera ordaintzeak aukera ematen du aretoari bisitaldi librea egiteko.

- 18 urtez azpikoak, 65 urtez gorakoak eta familia ugariak: 7 € / pertsona bakoitzeko.
- Helduak: 10 €/ pertsona bakoitzeko.

Museoa zabalik egoten den ordutegian ikus daiteke gunea:

- Asteleheneretan, 10:00etatik 16:00etara.
- Asteartetik ostiralera, 10:00etatik 19:00etara.
- Larunbat, igande eta jaiegunetan 11:00etatik 20:00etara.

11. Zertarako inauguratu dute “ANIMALIA” aretoa?

.....
.....
.....

12. Zenbat giro aipatzen dira testuan ?

- A. Zazpi.
- B. Hogeita zazpi.
- C. Hiru.
- D. Ez da horrelakorik aipatzen testuan.

13. Zein da eskorpioi beltzaren ekosistema?

- A. ITSAS BALTSA.
- B. OIHAN TROPIKALA.
- C. EKOSISTEMA ADIERAZGARRIA.
- D. BASAMORTUKO GIROA.

14. Zergatik jarri dituzte animalien irudiak testu honetan?

- A. Testua apaintzeko soilik.
- B. Ekosistema bakoitzeko animalia ereduak erakusteko.
- C. Argazkietakoak animalia bitxiak direlako.
- D. Denak obiparoak direlako.

15. Museoko sarrera ordainduz gero, zer bisitatu dezakezu?

- A. ANIMALIA aretoa bakarrik.
- B. Astegunetan bakarrik museo osoa.
- C. Museo osoa areto berria barne.
- D. 18 urtez azpikoa banaiz museoko erakusketak soilik.

16. Zein egunetan ixten dute lehenago museoa?

- A. Ostiraletan.
- B. Igandeetan.
- C. Egunero ixten dute ordu berean.
- D. Astelehenetan.

17. Non dago ANIMALIA aretoa?

- A. Aquariumean.
- B. Planetarioan.
- C. Eureka! Zientzia Museoan.
- D. Euskal Zientzia Museoan.

18. 70 urteko aitonak gonbidatu zaitu museora. Zenbat ordainduko du sarrera bakoitzeko?

- A. Aitonak 10 euro eta nik 7 euro.
- B. 7 euro bakoitzeko.
- C. 10 euro bakoitzeko.
- D. Sarrerak oparitu dizkiote eta dohain sartu gara.

Jarraitu hurrengo orrialdean

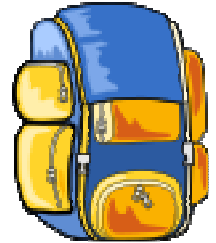
2. zatia - Idazmena

Orain, zeu zara idazlea... zure bidaietako bat idatziko duzu!

Bidaia ahaztezin hura

Urtero, bai familiarekin, bai gelakideekin, bidaia batzuk egiten dituzu. Toki ezberdinak bisitatu dituzu: museo bat, akuarioa, planetarioa, natura interpretatzeko zentro bat...

Aukeratu bidaia horietako bat, eta idatzi zer egin zenuen: nola joan zineten, egindako bisita, zure sentipenak...

Ongi kontatu egindako bidaia, hasi eta bukatu arte: nola, nora eta norekin joan zinen, nolakoa zen tokia, zer egin zenuten, nola sentitu zinen...

Idazlana egiten hasi aurretik, hurrengo laukian ideia labur batzuk apuntatu ahal dituzu jarraibide gisa erabiltzeko.

A large rectangular area enclosed by a dashed line, intended for writing ideas for a travel story.

19. Idatzi zure bidaia eta gogoratu:

- Ongi eta txukun idatzi.
- Bereizi testua paragrafoetan.
- Ortografia arauak errespetatu.
- Eta ez ahaztu puntuazio-markak erabiltzea!

**Zuzentzaileak edo irakasleak
bete beharreko puntuazio taula**

	Puntuazioa 0, 1, 2 edo 3
Aurkezpena eta ortografia	
Kontakizunaren koherentzia	
Zuzentasuna eta hiztegiaren aberastasuna	

19 item – Guztira

--